

# Comunicacions

## Les unitats de paisatge geogràfic a l'entorn de Figueres i els reptes de la seva gestió al llindar del segle XXI

---

Per DAVID PAVÓN GAMERO\*, JOSEP PINTÓ\*, ANNA RIBAS PALOM\*  
i CAROLINA MARTÍ\*

**L'**any 2001, la Càtedra de Geografia i Pensament Territorial de la Universitat de Girona va rebre l'encàrrec de l'Ajuntament de Figueres d'analitzar les característiques de l'espai no urbanitzat del municipi i voltants immediats, sobretot des de la seva perspectiva paisatgística i del medi natural. Aquest encàrrec s'emmarcava dins dels estudis previs a la revisió del Pla general d'ordenació urbana de Figueres. El resultat fou la confecció del document que porta per títol: "Estudi del medi natural i del paisatge geogràfic de Figueres". Per mitjà d'aquesta comunicació, es volen oferir els resultats més rellevants als quals s'arribà llavors. Es farà un cop d'ull a les unitats de paisatge geogràfic del municipi de Figueres identificades en el treball, quines són les seves característiques, els seus potencials però també les seves amenaces.

El document havia de ser una eina que ajudés a incorporar, adequadament, els valors que apleguen aquests paisatges i espais a l'ordenació futura del municipi. D'aquí que, al text, s'acabin proposant algunes línies d'actuació per a millorar-ne la seva gestió, sobretot des del punt de vista urbanístic.

### JUSTIFICACIÓ I OBJECTIUS DE L'ESTUDI

En el marc dels estudis previs a la revisió del Pla general d'ordenació urbana de Figueres, l'any 2001, la Càtedra de Geografia i Pensament Territorial de la Universitat de Girona va rebre l'encàrrec de l'Ajuntament de Figueres d'analitzar les característiques de l'espai no urbanitzat del municipi i voltants immediats, sobretot des de la seva perspectiva paisatgística i del medi natural. El resultat fou la confecció d'un document que portà per títol: "Estudi del medi natural i del paisatge geogràfic de Figueres". L'objectiu que

\* Departament de Geografia, Història i Història de l'Art. Universitat de Girona.

se cercava era assolir un major grau de coneixement de les peculiaritats d'allò que, des d'un punt de vista del planejament i de manera no massa encertada, s'ha definit com a "sòl no urbanitzable". El treball havia de ser una eina que ajudés a incorporar, adequadament, els valors i potencials que apleguen aquests espais a l'ordenació futura del municipi. Amb l'estudi es volia contribuir a superar la tradicional visió que s'ha tingut d'aquests indrets des d'una perspectiva massa urbana la qual els ha tendit a considerar, simplement, com a llocs expectants per acollir futures expansions residencials. Fins i tot, com a simples "abocadors" prou allunyats on emplaçar aquells usos o activitats enteses com a poc desitjables per part de la societat urbana.

Alguns dels esdeveniments ben coneguts que s'han produït a la comarca altempordanesa d'aleshores ençà els quals arrossegueu uns antecedents ja històrics, constaten la creixent preocupació en una part significativa de la població per les conseqüències negatives que pot tenir la gestió inadequada que reben aquests espais amb el seguit de transformacions i d'impactes que se'n deriven. En aquest context la incorporació dels espais rústics i naturals a una ordenació integrada del territori esdevé una veritable necessitat.

En el cas del municipi de Figueres, la seva posició central dins la comarca des de tots els punts de vista i el seu paper de capitalitat fan que encara prengui més importància, si cap, el tractament que han de rebre els àmbits no urbans des del punt de vista del planejament territorial. El municipi se situa en una zona de contacte entre la plana al·luvial empordanesa, a l'est, i els primers vessants aturonats del que acabaran sent les Garrotxes d'Empordà, a l'oest. És, en conseqüència, un terme eminentment planer excepte l'àrea més occidental. Cursos d'aigua com la Muga o afluents seus com la riera de Figueres o el riu Manol discorren en sentit oest-est i posen en relació ambdós àmbits.

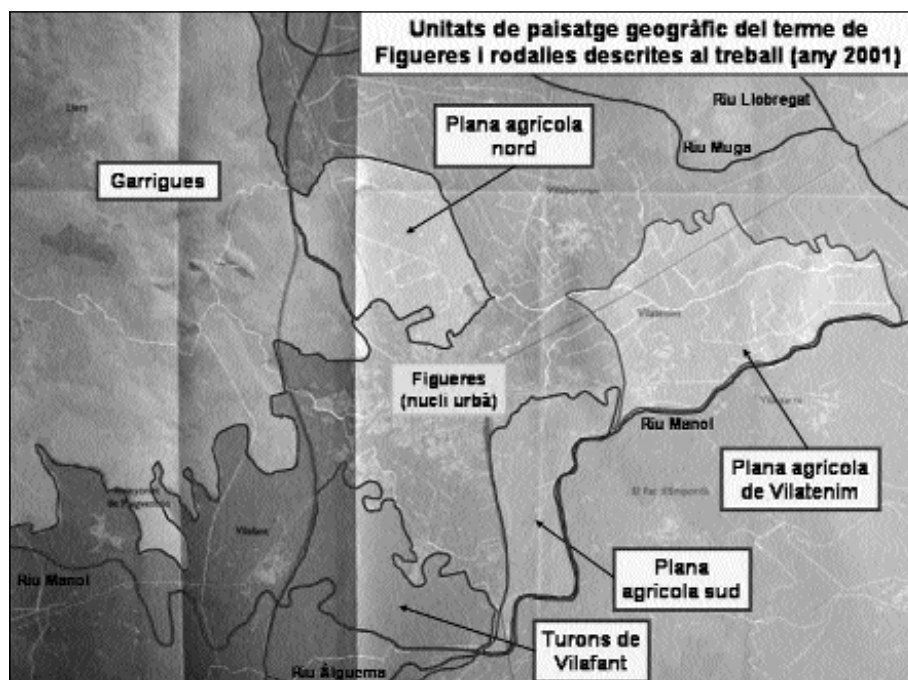
Tenint ben present aquest punt de partida, l'estudi incorpora a l'anàlisi variables com la morfologia del relleu, la litologia, la climatologia, la vegetació, els usos i cobertes del sòl (els espais urbanitzats, els espais agraris, els espais fluvials, la xarxa viària, les extraccions d'àrids,...) i la xarxa ecològica. Val a dir que és la variable relativa als usos i cobertes del sòl la que genera l'engròs de la cartografia del treball, amb 19 fulls a escala 1:5.000 que abasten la totalitat del municipi. En ella s'identifiquen quins són els principals usos i cobertes del sòl que pertanyen a l'àmbit dels espais artificialitzats, dels espais agrícoles i de la vegetació espontània. El treball ha inclòs una tasca aprofundida de reconeixement visual de les àrees analitzades. La integració dels paràmetres esmentats ens permetrà determinar quines són les unitats de paisatge que es poden identificar al sòl no urbanitzat del municipi, detectar-ne quines són algunes de les seves amenaces i establir-ne algunes recomanacions que siguin incorporades al planejament futur.

## **UNITATS DE PAISATGE GEOGRÀFIC IDENTIFICADES**

El paisatge geogràfic pot entendre's com un sector de la superfície terrestre que es caracteritza i s'individualitza de la resta del territori que

l'envolta per la possessió d'una relativa uniformitat fisiogràfica o morfològica, així com per una particular combinació i disposició en l'espai dels usos i les cobertes del sòl. D'acord amb aquesta concepció, per mitjà de la integració de les dades relatives al medi físic i als usos del sòl esmentats anteriorment, s'ha arribat a diferenciar, en l'àmbit del terme municipal de Figueres i de l'entorn més proper, les cinc unitats paisatgístiques següents:

- |                       |                                |                        |
|-----------------------|--------------------------------|------------------------|
| 1. Garrigues          | 2. Turons de Vilafant          | 3. Plana agrícola nord |
| 4. Plana agrícola sud | 5. Plana agrícola de Vilatenim |                        |



Elaboració: Carolina Martí, Josep Pintó i David Pavón, 2001.

## Unitat Garrigues

La unitat Garrigues es correspon amb el sector de relleu trencat, modelat sobre materials calcaris i gresos, que s'estén a l'oest de la ciutat de Figueres. És un espai caracteritzat pel predomini de les cobertes del sòl de tipus forestal, bàsicament garrigues, brolles i fragments de pinedes i alzinars, que són el resultat, en bona part, de l'abandonament d'antics conreus de vinya i olivera que eren l'ús del sòl principal dècades enrere. La recuperació de la vegetació natural en aquest sector permet contemplar-lo com l'extrem oriental del gran espai natural, dominat per boscos d'alzines i suros, que des de les muntanyes de l'Alta Garrotxa penetra i s'estén pel sector de ponent de

l'Alt Empordà per mitjà d'una sèrie de serres (serra de l'Estela, serra Pelada, serra de l'Illa) que davallen fins la plana. L'espai s'ha de considerar un dels nusos principals de la xarxa ecològica comarcal.

Valoració de la unitat:

- Únic gran espai del municipi amb vegetació natural.
- Manteniment d'uns conreus que atorguen una major diversitat al paisatge.
- Presència de murs i barraques de pedra seca integrats al paisatge.
- Un dels nusos principals de la xarxa ecològica comarcal.

Amenaces:

- Impacte paisatgístic i ambiental de les pedreres.
- Pèrdua del paisatge mosaic a causa del progressiu abandonament dels conreus.

Recomanacions:

- Conservació i potenciació de l'activitat agrícola com a via per a garantir la pervivència del paisatge mosaic.
- Reglamentació de l'explotació de les pedreres i introducció de mesures correctores durant i després de la fase d'explotació.



*Perspectiva del sector de les garrigues, amb una bona mostra de les parets de pedra i de les terrasses associades, indicadores de l'antiga activitat agrícola, ja abandonada. Sector situat al nord-oest del turó del Bon Aire (límit entre els termes d'Avinyonet, Llers i Figueres).*

## **Unitat Turons de Vilafant**

La unitat Turons de Vilafant s'estén entre els nuclis de Vilafant, Figueres i Santa Llogaia d'Àlguema i es correspon amb un sector de baixes carenes suaument ondulades on predomina l'ús del sòl agrícola: camps de cereals delimitats per fileres d'oliveres i també oliverars, que proporcionen una marcada personalitat pròpia des d'un punt de vista paisatgístic. És una unitat que progressivament està canviant la seva configuració a causa de l'expansió de l'espai urbanitzat entre els nuclis de Figueres i de Vilafant, per una banda, i de l'abandonament de conreus, per l'altra.

Valoració:

- Manteniment d'uns conreus que atorguen una major diversitat al paisatge.
- Boscos de ribera ben constituïts a les ribes del Manol.

Amenaces:

- Abandonament dels conreus.
- Expansió de la suburbanització entre els nuclis de Figueres, al nord-est, i de Vilafant, al sud-oest.

Recomanacions:

- Potenciació del Manol com a connector ecològic i paisatgístic.
- Acotar el creixement urbanístic a les zones on la urbanització ja està mig consolidada (erms abandonats sense vocació agrícola).
- Conservació i potenciació de l'activitat agrícola com a via per a garantir la pervivència del paisatge mosaic (camps de cereals i fileres d'oliveres).

## **Unitat Plana agrícola Nord**

La unitat "Plana Agrícola Nord" s'estén, bàsicament, entre el traçat de la N-II, la variant de Figueres i el límit nord del nucli urbà de Figueres. Es correspon amb un sector de morfologia planera modelat en els materials sedimentaris al·luvials constitutius de la plana que ocupa el centre de la comarca. Es caracteritza per un ús agrícola del sòl, amb conreus de regadiu separats en alguns casos per tanques de xiprers que constitueixen un dels elements més remarcables del paisatge del sector.

Valoració:

- Important xarxa de regadiu.
- Presència d'elements lineals singulars (tanques de xiprers).

Amenaces:

- Presència d'elements poc integrats en el paisatge, fonamentalment naus i/o magatzems.

#### Recomanacions:

- Acotar el creixement urbanístic en zones on la urbanització ja està mig consolidada (erms abandonats sense vocació agrícola). Això vol dir, fonamentalment, operacions que es limitin a recosir i acabar el perímetre nord construït de la ciutat. La resta de l'àmbit hauria de restar al marge del procés edificatori.

### **Unitat Plana Agrícola Sud**

La unitat “Plana Agrícola Sud” presenta les mateixes característiques morfològiques d'usos del sòl que l'anterior i en realitat constituïrien una mateixa unitat si no fos per la presència de la discontinuïtat que suposa l'espai urbanitzat que envolta l'eix viari de la carretera Figueres-Roses (fonamentalment l'àrea de la Marca de l'Ham). Aquesta unitat de paisatge es veu afectada per l'existència de diferents sorreres, a la riba dreta del Manol, al terme municipal del Far d'Empordà, i per la presència d'instal·lacions industrials i de serveis aïllades en el sector proper a la N-II que fragmenten i degraden la qualitat paisatgística de la unitat.

#### Valoració:

- Important xarxa de regadiu.
- Presència d'elements lineals singulars (tanques de xiprers).

#### Amenaces:

- Sorreres i instal·lacions industrials aïllades que degraden la qualitat del paisatge.
- Vegetació de ribera gairebé inexistent.

#### Recomanacions:

- Acotar el creixement urbanístic en zones on la urbanització ja està mig consolidada (erms abandonats sense vocació agrícola). Això vol dir, fonamentalment, operacions que es limitin a recosir i acabar el perímetre sud construït de la ciutat. La resta de l'àmbit hauria de restar al marge del procés edificatori.
- Conservació de l'ús agrícola i els elements singulars del paisatge (xarxa de regadiu, tanques de xiprers).
- Potenciació del Manol com a connector ecològic i paisatgístic.

### **Unitat Plana Agrícola de Vilatenim**

La darrera unitat diferenciada és la que s'ha anomenat “Plana agrícola de Vilatenim”, la qual s'estén a l'est de la variant de Figueres, fins a l'extrem oriental del terme municipal. És una unitat de morfologia planera i d'ús del sòl agrícola, com l'anterior. De fet, és el principal àmbit de domini agrícola de tot el

municipi. L'element diferenciador és la presència de la vegetació arbòria i arbustiva que creix als marges dels recs que separen les parcel·les de conreu, la qual teixeix una densa xarxa de connectors biològics a escala local, a més de dotar la unitat d'una alta qualitat paisatgística des del punt de vista visual.

**Valoració:**

- És l'espai agrícola menys fragmentat.
- La Muga i la riera de Figueres presenten un millor estat de conservació.
- Important xarxa de reg.
- Camps de conreu delimitats per marges arboris o arbustius que juguen un important paper ecològic, estètic i paisatgístic.

**Amenaces:**

- La tendència a fer unitats d'explotació agrícola més grans pot acabar tant amb aquests marges i la seva vàlua com amb els fragments del bosc de ribera que resten.

**Recomanacions:**

- Protecció dels usos agrícoles d'aquesta unitat.
- Inclusió de la conservació dels marges arbustius i arboris que separen les parcel·les com a mesura de gestió.
- Potenciació de la Muga i la riera de Figueres com a connectors ecològics i paisatgístics.



*Camps de blat de moro a la plana agrícola de Vilatenim; s'aprecia, en segon terme, la intercalació de sanefes de vegetació arbustiva i arbòria lligada, sovint, a la presència de cursos d'aigua, canals o camins.*

## UNA PROPOSTA DE VALORACIÓ DE LA QUALITAT ESCÈNICA I AMBIENTAL DE LES UNITATS DE PAISATGE

Una vegada identificades les unitats de paisatge presents en el territori, a l'estudi s'inclou una metodologia que permet efectuar la seva valoració des del punt de vista ambiental i de la seva qualitat escènica. Amb aquest objectiu s'ha seguit, encara que modificat, el mètode establert pel *Bureau of Land Management* (BLM), de forma que, a partir de l'observació de camp, s'han avaluat els paràmetres següents:

- a) característiques geomorfològiques: pendent, varietat de les formes de relleu, singularitats geomorfològiques.
- b) Vegetació i conreus: diversitat de les comunitats vegetals i extensió i integració dels conreus en el conjunt del paisatge
- c) aigua: presència de cursos fluvials, llacs o altres làmines d'aigua
- d) fons escènic: diversitat de colors i textures dels elements del paisatge
- e) raresa: avaluació de si es tracta d'una unitat única, rara o pel contrari és comuna en el conjunt de la regió, també s'avalua la possibilitat de contemplar vegetació o fauna excepcional
- f) integració de les actuacions humanes: s'avalua l'encaix o l'impacte visual i ambiental de les activitats humanes en el territori.

Amb les limitacions que sempre representa traduir a una valoració numèrica variables no fàcilment quantificables, s'han atorgat 0, 3 o 5 punts d'acord amb el grau de qualitat assolida en cada aspecte, fet que posa de manifest la major o menor contribució de l'element analitzat a la qualitat del paisatge.

Segons la puntuació obtinguda, les unitats de paisatge es classifiquen en tres categories:

**Categoria A:** Unitats que reuneixen característiques ambientals excepcionals o bones per cada paràmetre considerat (entre 22 i 30 punts).

**Categoria B:** Unitats que presenten aspectes excepcionals o bons per alguns paràmetres i comuns per a uns altres (entre 13 i 21 punts).

**Categoria C:** Unitats amb característiques i trets comuns en la regió considerada (entre 0 i 12 punts).

L'avaluació ha donat els resultats següents:

### ***Unitat Garrigues: 17 punts***

- a) morfologia: 3 punts
  - unitat de relleu amb pendents moderats i sense formes o detalls singulars
- b) vegetació: 3 punts
  - varietat mitjana quant als tipus de vegetació, amb predomini dels matollars i els prats (garrigues, prats secs, pinedes)
  - conreus integrats en el paisatge
- c) aigua: 0 punts
  - sense presència de cursos d'aigua
- d) fons escènic, coloració i textures: 5 punts



- el paisatge circumdant potencia la qualitat visual
- contrast de coloració i textures en el mosaic paisatgístic format pels conreus i la vegetació
- e) raresa: 3 punts
  - conjunt paisatgístic poc comú a la zona d'estudi
  - espècies de fauna i flora comunes
- f) integració de les activitats humanes: 3 punts
  - presència de murs i barraques de pedra seca ben integrats en el paisatge
  - existència de pedreres amb un impacte paisatgístic alt

***Unitat “Turons de Vilafant”: 19 punts***

- a) morfologia: 3 punts
  - carenes saument ondulades amb pendents moderats sense formes o detalls singulars
- b) vegetació: 3 punts
  - poca varietat de vegetació, però presència del bosc de ribera a les ribes del Manol
  - conreus integrats en el paisatge
- c) aigua: 3 punts
  - el Manol travessa el sector sud de la unitat



*Pas del riu Manol per les proximitats de Sta. Llogaia d'Àlguema, punt en el qual encara gaudeix d'una vegetació de ribera prou ben conservada, aspecte que potencia el paper de connector ecològic i paisatgístic del riu entre els diversos àmbits territorials de la comarca.*

- d) fons escènic, coloració i textures: 5 punts
  - horitzons oberts, àmplies perspectives des de punts elevats sobre àrees extenses
  - contrast de coloració i textures en el mosaic paisatgístic de conreus i bosc de ribera
- e) raresa: 3 punts
  - conjunt paisatgístic poc comú a la zona d'estudi
  - fauna i flora comunes
- f) integració de les activitats humanes: 3 punts
  - paisatge agrari ben equilibrat en el sector central, amb amenaces de reducció pel creixement d'urbanitzacions.

***Unitat “Plana agrícola nord”: 9 punts***

- a) morfologia: 0 punts
  - plana al·luvial sense formes o detalls singulars
- b) vegetació: 0 punts
  - vegetació natural gairebé inexistent; predomini dels camps de conreu
- c) aigua: 3 punts
  - la Muga limita la unitat pel costat nord
  - presència d'una xarxa extensa de canals i recs
- d) fons escènic, coloració i textures: 3 punts
  - conques visuals limitades per la morfologia planera de la unitat
  - presència d'elements lineals singulars (tanques de xiprers)
- e) raresa: 0 punts
  - conjunt paisatgístic comú a la zona d'estudi
  - fauna i flora comunes
- f) integració de les activitats humanes: 3 punts
  - presència d'algun element poc integrat (fonamentalment, naus).

***Unitat “Plana agrícola sud”: 9 punts***

- a) morfologia: 0 punts
  - plana al·luvial sense formes o detalls singulars
- b) vegetació: 0 punts
  - vegetació natural gairebé inexistent; predomini dels camps de conreu
- c) aigua: 3 punts
  - el Manol voreja la unitat pel costat est
  - presència de canals i recs
- d) fons escènic, coloració i textures: 3 punts
  - conques visuals limitades per la morfologia planera de la unitat
  - presència d'elements lineals singulars (tanques de xiprers)
- e) raresa: 0 punts
  - conjunt paisatgístic comú a la zona d'estudi
  - fauna i flora comunes
- f) integració de les activitats humanes: 3 punts
  - presència d'elements que degraden la qualitat del conjunt en alguns punts (sorreres, naus industrials).

### **Unitat “Plana agrícola de Vilatenim”: 19 punts**

- a) morfologia: 0 punts
  - plana al·luvial sense formes o detalls singulars
- b) vegetació: 3 punts
  - vegetació de ribera que forma una densa xarxa; predomini dels camps de conreu
- c) aigua: 5 punts
  - la Muga limita la unitat pel costat nord
  - la riera de Figueres travessa la unitat
  - canals i recs abundants
- d) fons escènic, coloració i textures: 3 punts
  - conques visuals limitades per la morfologia planera de la unitat i per la presència de les alineacions d’arbres que ressegueixen els canals
  - contrast entre el color i la textura dels camps i la vegetació de ribera
- e) raresa: 3 punts
  - conjunt paisatgístic poc comú a la zona d’estudi
  - fauna i flora comunes
- f) integració de les activitats humanes: 5 punts
  - no es detecta la presència d’algun element amb impacte significatiu
  - bona integració del conjunt

### **Resum de la valoració de les unitats de paisatge**

En resum, el resultat de l’avaluació de la qualitat de les cinc unitats de paisatge reconegudes és el que queda recollit a la taula següent:

**Taula núm. 1: Distribució de la puntuació de les unitats geogràfiques de paisatge**

Unitats	Puntuació						Total	Classe
	morfol.	veget.	aigua	fons escènic	rareza	integr. act. humanes		
<b>Garrigues</b>	3	3	0	5	3	3	<b>17</b>	<b>B</b>
<b>Turons de Vilafant</b>	3	3	3	5	3	3	<b>20</b>	<b>B</b>
<b>Plana Nord</b>	0	0	3	3	0	3	<b>9</b>	<b>C</b>
<b>Plana Sud</b>	0	0	3	3	0	3	<b>9</b>	<b>C</b>
<b>Plana de Vilatenim</b>	0	3	5	3	3	5	<b>19</b>	<b>B</b>

*Font: elaboració pròpia.*

Les unitats “plana agrícola nord” i “plana agrícola sud” són les que queden amb una puntuació més baixa a causa de posseir uns trets paisatgístics molt comuns en el conjunt de la comarca: una morfologia planera, un predomini gairebé absolut de l’ús del sòl agrícola, la manca de cursos d’aigua que les travessin, ja que la Muga o el Manol queden situats en una localització perifèrica respecte les dues unitats. Pel contrari, la unitat denominada “plana agrícola de Vilatenim” resta millor valorada malgrat compartir els mateixos trets morfològics i d’usos del sòl que les anteriors al gaudir d’elements

diferenciats com la riera de Figueres que la travessa i, sobretot, per la xarxa que forma la vegetació arbòria i arbustiva que ressegueix els canals i recs, que a més d'eleva la qualitat ambiental de la unitat, també li proporciona una qualitat escènica més alta. Les unitats "Turons de Vilafant" i "Garrigues" se situen també dins la categoria B a causa de la morfologia més accidentada, amb turons i pendents moderats, una vegetació variada i una bona integració de les activitats humanes malgrat alguns impactes que es localitzen en la perifèria (pedreres, expansió de les urbanitzacions, etc.).

## **CONCLUSIONS: DIRECTRIUS PER A INTEGRAR EL SÒL NO URBANITZABLE DINS LA PLANIFICACIÓ TERRITORIAL DEL MUNICIPI**

### **Les àrees agrícoles, el principal patrimoni dels espais lliures del municipi**

A Figueres, la principal zona que pot ser englobada, per dimensions, dintre del que entenem, genèricament, com a "espais verds" o "lliures" són les **àrees agrícoles**. Figueres, per la seva posició privilegiada dins la comarca de l'Alt Empordà, es troba envoltada per un gran àmbit d'aquesta tipologia. És fonamental que qualsevol decisió que es prengui des de la perspectiva del planejament urbanístic sigui conscient d'això. Deixant de banda les externalitats negatives que també pot generar sobre el medi una agricultura de model intensiu i productivista (pel consum de fitosanitaris, generació de substàncies residuals, etc.), el cert és que els espais agrícoles juguen un gran paper des del punt de vista econòmic, però també social, cultural i paisatgístic a la plana altempordanesa. En definitiva, és tot un patrimoni que no es pot menystenir. Per la seva manca d'elevacions i per una xarxa de camins densa, l'espai agrícola que envolta la ciutat s'ha convertit, de fet, en una zona molt agraïda per passejar, anar en bicicleta o per córrer. És una zona de descongestió lúdica ciutadana.

Les àrees agrícoles a Figueres constitueixen la pràctica totalitat del sòl no urbanitzable del municipi estricte. És molt important que, amb vista a qualsevol revisió que es vulgui fer de l'ordenació urbana vigent, el sòl no urbanitzable també passi a ser objecte del planejament. És a dir, les àrees no urbanitzables no poden ser vistes, només, com a reserva futura de sòl, pel que és cabdal que s'incorporin a les directrius del planejament.

### **Sobre les pautes a adoptar pel creixement urbanístic de Figueres**

El planejament urbanístic que es projecti ha d'establir, amb convicció, que la creació de nova ciutat respongui a uns criteris ben definits i que tendixin més a recosir, a relligar i a unificar allò existent que no a crear nous nuclis. És a dir, ha d'optar pel teixit urbà compacte i no pel creixement difús i en forma de taca d'oli. Això va lligat de forma evident amb el que s'apuntava als punts anteriors. Si el creixement que es produeixi es fa de

manera difusa s'estarà posant en un greu perill el medi no urbanitzat que envolta Figueres. Per tant, el principal afectat seria l'espai agrícola. Com més nuclis aïllats apareguin, siguin residencials o industrials, més es desestructurarà l'espai agrari i més sòl entrarà en expectativa. El procés d'urbanització és difícilment reversible. Un conreu pot passar a ser bosc, un bosc es pot artigar i esdevenir conreu, però una zona urbanitzada és altament improbable que ho deixi de ser mai més en el futur. En poques paraules, el procés de suburbanització és la principal amenaça dels espais lliures.

## **Sobre els sectors geogràfics del futur creixement urbanístic de Figueres**

La previsible expansió urbana de Figueres, en cas de confirmar-se, hauria de fer-se en zones on la urbanització ja estigui, almenys, mig consolidada. Un exemple serien els sectors residencials situats entre Figueres i Vilafant, vers al sud-oest. Entre mig han quedat zones intersticials que ja han perdut la seva vocació agrícola; han esdevingut erms abandonats. Per tant, la seva consolidació no suposaria prendre "nou territori" a aquests espais lliures. Un altre possible sector seria el dels "Cendrassos", al nord de la ciutat o al voltant d'àrees com la Marca de l'Ham.

Paral·lelament, caldria acotar el creixement de la ciutat als sectors que, ja a hores d'ara, tenen els seus límits ben definits. Per exemple, al nord de la ciutat (sector comprès entre la N-II antiga i la seva variant) o vers el sud-est, al sud de la carretera que va des de Figueres al Far.

## **Sobre els espais agrícoles**

Dins els espais agrícoles caldria garantir la preservació d'estructures físiques o paisatgístiques prou singulars. Alguns casos especialment destacables serien:

a) A les zones de secà, encara és possible trobar parcel·les cerealistes delimitades, per exemple, per una filera d'oliveres que les separa de les veïnes. Aquestes estructures paisatgístiques i de combinacions entre conreus es localitzen entre Vilafant i Figueres i entre Figueres i Avinyonet de Puigventós.

b) Als voltants de nuclis com Vilabertran i al nord de Figueres (sector de l'Aigüeta) subsisteixen àrees de petites parcel·les envoltades per fileres de xiprers. Això s'ha donat, tradicionalment, en àmbits dedicats a la producció de conreus hortícoles, més sensibles, i que requereixen d'una protecció suplementària davant les típiques "tramuntanades". Els xiprers, per la seva morfologia, els l'atorga.

c) En extenses zones com la plana de Vilatenim encara és possible trobar molts conreus ben delimitats per marges arbustius i arboris (alguns d'ells compostos per espècies pròpies dels ambients de ribera) que els separen entre ells. Des del punt de vista del paper ecològic que juguen aquests marges (lloc

de refugi de fauna i corredors) és el cas més rellevant dels tres casos mencionats. Això, a part del seu efecte estètic i paisatgístic. La verticalitat dels marges trenca amb la monotonia d'una plana que sembla infinita.

La possible tendència a fer unitats d'explotació agrícola cada cop més grans pot acabar amb tots aquests marges i amb la seva vàlua. Si abans s'ha dit que la fragmentació creixent del territori que prové de les dinàmiques urbanes és negativa per la subsistència dels espais oberts, també és negatiu per a la diversitat del territori disposar d'unes parcel·les agrícoles cada cop més grans i uniformes. En tot cas, si les explotacions s'amplien, caldria respectar aquests corredors.

## **Sobre la xarxa fluvial**

La plana es troba solcada i drenada per diversos cursos d'aigua els quals la travessen en sentit oest-est. De nord a sud trobem la Muga (com a principal) i també la riera de Figueres o de Galligants i el riu Manol; aquests darrers de molta menor entitat. Deixant de banda la seva funció hidrològica, aquests cursos poden actuar com a corredors biològics o connectors al llarg de la plana. Fins i tot, tant la Muga com el Manol, en néixer als contraforts pirinencs o prepirinencs, poden veure reforçada aquesta tasca. El seu paper de connector i com a hàbitat per a la fauna depèn en bona mesura de l'estat de la vegetació en què es trobin les seves ribes. A les rodalies de Figueres l'estat de conservació d'aquests ambients fluvials és divers. Hi trobem des de trams força acceptables (riu Manol a Santa Llogaia) fins a trams extremadament degradats (riu Manol comprès entre la carretera comarcal de Figueres a Roses i la N-II). Les causes d'aquesta degradació són múltiples: l'existència d'activitats extractives d'àrids (proliferen al llarg del Manol), la progressió dels conreus fins a les mateixes ribes dels rius, els endegaments agressius de les lleres, l'obertura de camins, el domini absolut d'extensos canyars (com en trams de la riera de Figueres), etc. Des del planejament cal establir una regulació rigorosa d'aquestes activitats i promoure les mesures correctores i minimitzadores d'impacte que correspongui.

La correcta gestió dels cursos d'aigua es pot veure obstaculitzada pel fet que, en molts punts, actuen com a línies de separació entre termes municipals. El Manol n'és una mostra. Així ens podem trobar amb unes actuacions molt contrastades dependent de la riba o del tram en què ens trobem. S'hauria d'arribar, també aquí, a una gestió supramunicipal.

En els entorns fluvials és particularment significatiu l'aiguabarreig entre rius. Per exemple: l'Àlguema amb el Manol o el Manol i la riera de Figueres amb la Muga (ambdós fora del terme municipal estricte).

S'hauria de pensar en la restauració de cursos menors com el rec del Malpàs. Amb la urbanització del seu darrer tram (Marca de l'Ham) i l'obertura de la ronda est de Figueres s'ha transformat en un canal de desguàs no formigonat. Així, és possible pensar en una regeneració molt més acurada de la que té ara.

## **Sobre l'àmbit de les garrigues**

Un altre àmbit de rellevant interès natural de Figueres el conformen les garrigues situades als primers tossals marginals, vers l'oest (sentit Llers i Avinyonet de Puigventós). Aquesta comunitat ha estat afectada, a les darreres dècades, per dos fenòmens de signe oposat:

a) La seva expansió ha estat afavorida pels processos d'abandonament d'unes terres, agrícolament, no tan capaces (per orografia, manca d'aigua,...). Com a indicador de l'abandonament és possible trobar un gran nombre de parets de pedra seca a les àrees amb un major pendent desproveïdes, ja, de tot conreu. Per successió natural, els antics espais de conreu ara es troben ocupats per garrigues i brolles.

b) El seu retrocés ha estat igualment afavorit pel creixement de les sorolloses pedreres de calcària, les dimensions de les quals avancen a fort ritme. A més d'això s'ha cobert d'un polsim blanquinós les seves proximitats.

## **Sobre el traçat de noves grans infraestructures**

El traçat de noves grans infraestructures previstes pel planejament de major abast pot tenir una incidència negativa dins aquests espais oberts amb la implantació de noves barreres i línies de fragmentació. Per exemple, el desdoblament de la carretera de Figueres a Roses i les seves variants i, sobretot, la línia del Tren d'Alta Velocitat. Si el traçat definitiu és el que fins ara tenim constància, afectaria de ple a alguns ambients de ribera del Manol (gorgs de Palol Sabaldòria). A més s'estendria longitudinalment per una zona de transició entre els tossals i la plana i podria propiciar nous creixements urbanístics que quedarien al marge d'una trama urbana cohesionada i compacta.

## **BIBLIOGRAFIA BÀSICA**

AA.VV., "Alt Empordà i Baix Empordà", dins AA.VV., *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, vol. 4, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1992.

AA.VV., "Alt Empordà", dins AA.VV., *Atles Comarcal de Catalunya*, ICC, Barcelona, 2000.

FORTIÀ, R., (coord.), *El medi natural a les comarques gironines: l'estat de la qüestió*, Diputació de Girona, Girona, 1993.

RIBAS, M.; SANGRÀ, G. i SELIS, J., *Recuperació i ús sostenible del riu Manol*, treball inèdit de fi de carrera (Ciències Ambientals), Universitat de Girona, Girona, 2001.

Mapa topogràfic de Catalunya (E1:25.000), Col·lecció "Capitals comarcals", full 2 (Figueres), ICC, Barcelona, 1999.